

ONT
MOE
TING

LETTERKUNDIG EN
ALGEMEEN-CULTUREEL MAANDBLAD
1^E JAARGANG   No. 10-11   JULI-AUG. 1947

ONTMOETING

Letterkundig en algemeen-cultureel maandblad
Redactie: C. Rijnsdorp, P. J. Risseeuw, D. v. d. Stoep (eindred.)

Eerste jaargang No. 10-11 Juli-Aug. 1947

INHOUD

		Pag.
Bij de dood van Hein de Bruin	K. Heeroma	321
De bron	J. Kalmijn—Spierenburg	325
Nieuwe dag	J. Das	326
Pandrosunè	Anthonie Stolk	329
Cirkels om J. K. van Eerbeek	H. J. van Boekhoven	330
Berceuse	Anna Mertens	343
Bij het werk van Bert Bouman, houtsnijder	Henk Krijger	344
Sonnet	H. H. Wilmink	354
Woord	C. Vermeer	354
De Spiegelklok	Gera Kraan—van den Burg	355
Vluchtige Notitiën		
La vie des souris?	Nel Veerman	360
Kritieken		361

Bijdragen:

Bijdragen moeten worden ingezonden aan den eindredacteur D. v. d. Stoep, Nassau-
laan 21a te Baarn. Bij ongevraagde bijdragen porto voor antwoord insluiten.

Abonnementen:

Voor Nederland f 10.— per jaar, bij vooruitbetaling in twee halfjaarlijkse termijnen;
voor Ned. Oost- en West-Indië f 11.— en voor het buitenland f 12.50 per jaar,
alles bij vooruitbetaling. Men verbindt zich steeds voor minstens een gehele jaargang

Uitgevers:

Bosch & Keuning N.V., Postbus 1 te Baarn, Telefoon 2345 (3 lijnen) K 2954.
Postrekening 20246.

„Ontmoeting” verschijnt in de regel maandelijks met een omvang van 32 pagina's.
Dit nummer heeft 48 pagina's. Het September-nummer zal dezelfde omvang hebben.

BIJ DE DOOD VAN HEIN DE BRUIN

Van Hein de Bruin kan men zeggen dat zijn dood ons meer van zijn wezen heeft geopenbaard dan zijn leven. Zolang hij levend onder ons was hebben wij, zijn lezers in het algemeen, zijn vrienden in het bijzonder, gemeend dat wij hem wel zo tennaastebij begrepen. Sommige elementen uit zijn werk, die ons aanstonden, hebben wij met nadruk naar voren gehaald, andere, die wij niet konden gebruiken, hebben wij genegeerd. In ieder schrijver zit een element van „literatuur”, van spel dat geen wezenlijke zelfopenbaring is, en het is de taak van de kritische lezer om het wezenlijke van het onwezenlijke te scheiden. Zo hebben wij met negatie van wat ons niet paste persoon en werk van Hein de Bruin in een bepaald schema geschikt dat de projectie was van onze eigen bestaansvorm. Het maakt niet veel verschil of dat schema een ideologie van een christelijk volksdeel was of een Barthiaanse dialectiek, een droom van een derde réveil of een aesthetische selectiviteit. Wij zochten en vonden de Hein de Bruin die wij nodig hadden: de Christelijke schrijver, de dialecticus, de profeet, de moderne mens of de maker van „mooie dingen”. En nu — nu is ons dit beeld naar onze gelijkenis uit de handen geslagen door de dood en zien wij opeens niet meer de Hein de Bruin die wij gebruiken konden, die in ons systeem paste, maar de Hein de Bruin die God als een teken in ons leven heeft gesteld.

Een teken, geen profeet, althans niet in de eerste plaats een profeet. Want een profeet verstaat de waarheid die hij predikt, maar heeft Hein de Bruin het teken dat hij in zich droeg wel altijd verstaan? Hij heeft zich de interpretaties van de verschillende schema's waarschijnlijk wel aan laten leunen, voorzover ze hem tenminste niet al te zeer inperkten. Welk schrijver weet precies wat er allemaal in zijn werk zit? Wie is niet geveleid wanneer een ander er diepten in ontdekt die hem zelf onbewust waren? Wij leven als vreemden voor elkaar, maar ook als vreemden voor ons zelf. Wanneer wij tenslotte anders blijken te zijn dan wij hebben geleken, wil dit helemaal niet zeggen dat wij ons ware wezen konsekvent en angstvallig verborgen hebben gehouden. We wisten zelf dikwijls niet beter, wij hadden ons eigen teken niet herkend.

Was Hein de Bruin dan geen Christelijk schrijver? zal men mij vragen. Hij heeft toch jarenlang meegelopen in de Christelijk-literaire beweging, als secretaris van de Christelijk-letterkundige kring Amsterdam, als hoofdbestuurder van het Verbond van Christelijk-letterkundige kringen, als lid van de adviescommissie voor het literaire halfuurtje van de N.C.R.V., als redacteur van Opwaartsche Wegen, De Werkplaats, Elckerlijc, en nog eens Opwaartsche Wegen, als auteur van de goed-Christelijke gezinsroman „Wat blijft”, enz., enz. Als zo iemand nog geen Christelijk schrijver mag heten, wie dan wel? Zeker, antwoord ik nu, hij is dat alles geweest, hij heeft al de genoemde functies in het Christelijk-literaire leven bekleed, en misschien nog wel meer die mij op 't oogenblik niet te binnen schieten. Maar hij had dat Christelijk-literaire leven niet zelf gemaakt, hij heeft er zich met min of meer goed gevolg ingepast, hij is er door anderen met min of meer goed gevolg ingepast. Hij had deze beweging evenmin ge-

maakt als de Kerk, waar hij door geboorte en doop toe behoorde. De traditie is een machtige factor in ons aller leven, of wij nu lezer of schrijver zijn, maar de traditie kan nooit ons diepste wezen als scheppende persoonlijkheid bepalen. De kunstenaars in het bijzonder zijn in het scheppende spel van het leven altijd de protagonisten, de voordansers, die zich van het koor losmaken en in gesprek met het koor, tegenover het koor, dat wil dus zeggen in gesprek met of tegenover de traditie, hun wezen vinden, hun teken stellen. De traditie is stellig machtig geweest in het leven van Hein de Bruin, maar uit de traditie alleen is zijn kunstenaarschap, zijn be-teken-is, niet te begrijpen. En daarom zouden wij de waarheid te kort doen wanneer wij hem gingen herdenken als „Christelijk schrijver” in plaats van als teken Gods.

Wat Hein de Bruin dan wel geweest is? Een worstelaar om de bevrijding in Gods licht. In zijn eerste bundel *Het Ingekimde Land*, waarin zijn eigenlijke stem zich dikwijls nog zo moeilijk loszingt uit een al te gedrongen en gewrongen woordvoering, maar waarin niettemin zijn persoonlijke plastiek al een duidelijk herkenbare kleur heeft, staat een sonnet op Vincent van Gogh dat eindigt met de regels:

En liet in rulle stukken die hij schiep,
waarin zijn angst naar de bevrijding riep,
de wolken en de wegen ongericht
in het ontzaggelijk Oneindig stromen —

Daarna de zelfvernieling, het ontkomen
aan deze zielekwellung — naar dat Licht!?

Hij moet toen al in Vincent van Gogh een verwante geest gevoeld hebben, hij tekende in hem zichzelf. In vrijwel al zijn gedichten en verhalen — „rulle stukken” ook deze — heeft hij zichzelf getekend in zijn angst die om bevrijding riep, in zijn zelfvernieling om te ontkomen „naar dat Licht”. Ongericht lopen de wegen ook zo vaak bij hem. Als men ze gaat bewandelen, vraagt men zich dikwijls af, waar ze naar toe leiden, tot men het ontdekt dat ze alle uitmonden „in dat Licht”. Het „Licht” is slot en zin van al zijn werk, maar de bevrijding tot „dat Licht” wordt gewonnen ten koste van verlies en vernietiging.

Hein de Bruin heeft veel moeten prijsgeven in zijn leven. In zijn tweede, zoveel meer losgezongen bundel *Hernieuwd Herdenken*, vindt men slag op slag het openlijk belijden van het verlies, omdat hij trouw moest zijn aan zijn innerlijke opdracht, een verlies aan belijning, een verlies aan gehoor, tevergeefs teruggezocht in de jeugdherinnering, in het vertrouwde milieu van een gemeenschap die hij verstond en die hem verstond. Zie nu wat zijn deel van de wereld, die hem moet dragen in zijn binding wordt:

een vormeloze dunne vlek
wordt op het wazige toneel
mijn omtrek en mijn werelddeel.

Maar hij heeft verder geworsteld, trouw aan het teken dat hij in zich droeg en dat hem, toen hij op het laatst van zijn leven wellicht duidelijker begon te verstaan, met al kwellender angst vervuld moet hebben. Men krijgt vaak de indruk dat twee Hein de Bruins met elkaar een ge-

HEIN DE BRUIN

22 Maart 1899—10 Juni 1947

sprek voeren om nog een vorm te vinden die hen samenbindt in een houdbaar bestaan. Al weer stijgt de angst dat het „Licht” ook de laatste grenzen vernietigend doorbreken zal en er helemaal geen „omtrek en werelddeel” meer zal overblijven, alleen maar een blind gebed:

en dat is dan het zinnebeeld en blijk
van wat men eeuwig noemt een godgelijk;
als doodse klok, waar hemels licht om viel,
moet uit haar klokhuis de verlichte ziel
gedachte en wensen stuwen in 't bestek
des harten om — te bidden als een gek.

Deze regels zijn uit de prachtige Shelley-vertaling „Juliaan en Maddalo” die Hein de Bruin in Januari 1946 als zijn laatste grote werk voltooide. Ik mag hier wel uit citeren, want ook zijn vertalingen en bewerkingen zijn voor het grootste deel uitbeelding geweest van zijn innerlijke worsteling. Dat geldt voor Job, dat geldt voor verschillende figuren uit Paulus in Efeze, dat geldt zeker niet in de laatste plaats voor de waanzinnige minnaar uit Shelley's verhaal.

Er zullen misschien weinig schrijvers zijn die zozeer uit innerlijke noodzaak hebben geschreven als Hein de Bruin. Men is geneigd dat over 't hoofd te zien omdat hij zo'n knap ambachtsman was, maar ik geloof dat zijn vormvermogen recht evenredig steeg met zijn innerlijke nood. Wij zullen dit wel in het oog moeten houden wanneer wij zijn werk herlezen: dit is geen literatuur, dit is een teken, een Simsonsteken. Het moet ons met schroom en met eerbied vervullen dat wij dit nu verstaan. Het is een oude wijsheid, niet alleen voor het materiële leven maar ook in allerdiepste zin voor het geestelijke leven, dat de ene zijn dood de ander zijn brood is.

Zo zij ons de dood van onze broeder Hein de Bruin, die in alle zwakheid en gebrokenheid als een blinde Simson zijn worsteling volbracht, tot brood, tot een heenwijzing naar het Brood ten Leven:

Maar, zeide Hij, Ik ben het Brood ten Leven:
die Mijn verschijning aanziet en Mij wendt,
daar Ik de glans weerspiegel van zijn gading,
verwondert zich wellicht, en glimlacht even,
en heeft geen lust.

Want slechts wie hongert kent
het Brood, en neemt, en deelt het tot verzading.

Slechts wie hongert kent het brood. Wie niet hongert, moet het werk van Hein de Bruin maar niet lezen, want het zal de glans „van zijn gading” niet langer weerspiegelen, nu de dood ons zijn wezen zo diep heeft geopenbaard. Maar wie hongert zal zien dat het de weerschijn draagt van een ander Licht, die zelfs in een cultuur die naar een zinloze zelfvernietiging ijlt, het dichterschap zin geeft.